

бібліотеки Дани, де розмістився ресурсний центр. Бібліотеку наук про здоров'я Метьюза-Фуллера було відкрито у січні 1992 р. в медичному центрі Дартмут-Хічкока в Лівані. Нині об'єднані колекції цих двох бібліотек зросли до близько 230 000 томів [3].

Медична школа Університету штату Мериленд (Мерилендський коледж медицини). Бібліотеку медичних наук і соціального забезпечення було відкрито у 1813 р. з колекцією Дж. Кроуфорда у розмірі 569 томів. Однак до 1903 р. бібліотекарями були переважно викладачі та лікарі. Того ж року Ю. Корделл, професор історії медицини, погодився на офіційну посаду головного бібліотекаря. Під його вмилім керівництвом бібліотека різко зросла у розмірах і масштабах, ставши невіддільною частиною ідентичності Медичної школи [5].

Прагнучи задовольнити прискорені вимоги інформаційного майбутнього, у 1998 р. бібліотека медичних наук і соціального забезпечення стала безпрецедентним, багатофункціональним, комплексним бібліотечним та інформаційним центром [5].

Медична школа Університету Джонса Гопкінза. Після відкриття медичної школи у 1893 р., професорсько-викладацький склад, за прикладами попередників, почав збирати книги для бібліотеки, що на початок ХХ ст. була вже добре укомплектована.

Медична бібліотека Велча була заснована в 1929 р. внаслідок злиття трьох бібліотек, зокрема Медичної школи, Школи гігієни та громадського здоров'я та лікарні Джонса Гопкінза. Сьогодні в історичній будівлі медичної бібліотеки Велча розміщено колекції друкованих матеріалів та Сервісний центр Велча, що укомплектовано персоналом для обслуговування користувачів [1].

Отже, бібліотеки найстаріших медичних шкіл США є не тільки свідками становлення та розвитку американської медичної освіти, а й культурно-просвітницькими осередками для багатьох поколінь лікарів та науковців. Бібліотеки найстаріших медичних шкіл США – яскраві приклади переплетення минулого і сьогодення, що демонструють колосальний досвід для інших бібліотек, зокрема й українських.

Список використаних джерел

1. About. *Welch Medical Library* : website. URL: <https://welch.jhmi.edu/about>.
2. Dexter N., Muellenbach J. M., Lorbeer E. R., Rand D., Wilcox M. E., Long B. A. Building new twenty-first-century medical school libraries from the ground up: challenges, experiences, and lessons learned. *Journal of the Medical Library Association. Journal of the Medical Library Association*. 2019. Vol. 107. No. 1. P. 6–15.
3. History of the Biomedical Libraries. *Dartmouth Library* : website. URL: <https://www.dartmouth.edu/library/biomed/about/history.html>
4. History of the Collection. *Harvard Countway Library* : website. URL: <https://countway.harvard.edu/center-history-medicine/about/history>
5. History of the HSHSL. *University of Maryland. Health Sciences & Human Services Library* : website. URL: <https://www.hshsl.umaryland.edu/about/history.cfm>

Віктор СТРЕЛЬНИКОВ

ФІЛОСОФІЯ ПРОЄКТУВАННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Реформування неперервної педагогічної освіти України об'єктивно вимагає перегляду устояних змісту, технологій організації, принципів, структури неперервної педагогічної освіти. Вирішення завдання безпосередньо пов'язане з виробленням філософських засад теорії проєктування неперервної педагогічної освіти, яка забезпечить досягнення високої якості і гарантованих результатів професійного розвитку особистості педагога.

Безперечно, кардинальні зміни, що сталися останнім часом в освіті України, потребують формування нового змісту неперервної педагогічної освіти, який забезпечуватиме необхідний рівень фахових знань, набуття професійної компетентності, розвиток творчих здібностей, педагогічного мислення, формування динамізму й самостійності прийняття рішень, вміння оволодівати і застосовувати інновації у своїй професійній діяльності.

Принципи, зміст, технологій неперервної педагогічної освіти мають враховувати вимоги Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Концепції Нової української школи, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та інших нормативно-правових актів.

Принципи навчання обумовлюють концептуальні ідеї щодо структури і змісту неперервної педагогічної освіти. Вони використовуються як певні рекомендації щодо процесу формування професійної компетентності педагогічних працівників, організації навчального процесу, дотримання яких є запорукою ефективності неперервної педагогічної освіти.

Дослідниками відмічається, що найбільш продуктивною і перспективною є така неперервна педагогічна освіта, в якій навчальний процес організований з урахуванням професійної спрямованості, а також з орієнтацією на особистість курсиста, його інтереси, схильності і здібності [1; 2; 6–7].

Проблема відбору принципів навчання не є новою для педагогічних досліджень. Так, вперше, система принципів і правил їх реалізації була теоретично обґрунтована класиками педагогічної науки Я. А. Коменським, В. А. Дістервегом і Й. Г. Песталоцці. Дали детальне обґрунтування сучасних дидактичних принципів формування змісту освіти Ю. Бабанський, В. Онищук, П. Підкасистий, А. Хуторський. Принципи формування професійної компетентності педагогів різних профілів досліджували Н. Батечко [1], Л. Ільяшенко, Л. Лебедик [2; 6–7], С. Лейко [3] та ін. У більшості випадків вибір принципів навчання обумовлюється прийнятою дидактичною концепцією. Дослідники, здебільшого, вдаються до інтегрування загальнодидактичних та спеціальних принципів формування змісту освіти професійної підготовки (Н. Батечко [1, с. 8]).

Принципи навчання виконують регулятивну функцію з погляду філософських засад проєктування дидактичних теорій і способів регулювання освітньої практики. Неперервна педагогічна освіта, окрім змістового та технологічного компонентів, містить ще цільовий (для чого вчитися? – мета навчання) компонент, і має бути адекватною меті освіти та професійно важливим якостям педагогічних працівників.

Змістові модулі будуються відповідно до принципів: цільового призначення інформаційного матеріалу; поєднання комплексних, інтегруючих і власних дидактичних цілей; повноти навчального матеріалу в модулі; відносної самостійності елементів модуля; реалізації зворотного зв'язку; оптимальної передачі інформаційних і методичних матеріалів (П. Юцявичене [5, с. 54–55]).

Проаналізуємо можливості формування професійної компетентності педагогічних працівників, які надає дотримання кожного з принципів.

Принцип цільового призначення інформаційного матеріалу – указує, що зміст банку інформації будується виходячи з дидактичної мети. Якщо вимагається досягнення пізнавальних цілей, банк інформації формується за гносеологічною ознакою. Якщо вимагається досягнення цілей діяльності, застосовується операційний підхід у побудові банку інформації, у результаті чого створюються змістові модулі операційного типу [2, с. 215–219; 5, с. 55].

Принцип поєднання комплексних, інтегрованих і окремих дидактичних цілей реалізується для визначення структури змістових модулів програми підвищення

кваліфікації педагогічних працівників. Комплексна дидактична мета є вершиною піраміди цілей і реалізується всією сукупністю змістових модулів. Вона поєднує інтегрувальні дидактичні цілі, реалізацію кожної з яких забезпечує конкретний модуль. Модулі, які відповідають інтегрувальній дидактичній меті, складають комплексну мету, об'єднуються модульною програмою. Кожна інтегрувальна дидактична мета складається з окремих цілей, яким у модулі відповідає один елемент навчання [2, с. 215–219; 5, с. 55–56].

Принцип повноти навчального матеріалу в модулі конкретизує модульний підхід і розкривається такими правилами: а) викладаються основні моменти навчального матеріалу, його сутність; б) даються пояснення до цього матеріалу; в) указуються можливості додаткового поглиблення матеріалу або його розширеного вивчення шляхом використання комп'ютера, інших методів навчання чи рекомендуються конкретні літературні джерела; г) даються практичні завдання і пояснення до їх вирішення; д) ставляться теоретичні завдання та відповіді на них [5, с. 57–61].

Принцип відносної самостійності елементів також реалізує модульний підхід до підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що спрямований на виділення зі змісту програми відокремлених елементів. Він тісно пов'язаний із принципом побудови змістових модулів, який вимагає поєднання комплексних, інтегрувальних і окремих дидактичних цілей. Ступінь самостійності елементів залежить від ступеню самостійності окремих дидактичних цілей, які складають одну інтегрувальну дидактичну мету [2, с. 215–219; 3, с. 260–267; 6, с. 749–760].

Відповідно до принципу реалізації зворотного зв'язку процес засвоєння знань повинен бути керованим і контрольованим [3, с. 260–267; 5, с. 58].

Принцип оптимальної передачі інформаційного і методичного матеріалу вимагає представлення матеріалів модуля підвищення кваліфікації педагогічних працівників у такій формі, щоб забезпечує найбільш ефективне їх засвоєння в конкретних умовах [3, с. 260–267; 5, с. 59].

Крім зазначених принципів можна виділити такі важливі принципи формування професійної компетентності педагогічних працівників, як: стиснення навчальної інформації у змістовому модулі; генералізації знань; взаємопов'язаності, логізації знань.

Принцип стиснення навчальної інформації у змістовому модулі є важливим для формування професійної компетентності педагогічних працівників. Навчальна інформація – модуль цієї галузі знань, яка покладена в основу підвищення кваліфікації педагогічних працівників. У контексті інтенсивного підвищення кваліфікації педагогічних працівників, яке поєднує в своїй концепції і принцип прискорення, і принцип стиснення, структурування інформації є одним із найважливіших чинників досягнення мети навчання. Ущільнення навчальної інформації з підвищення кваліфікації педагогічних працівників може здійснюватися двома напрямками: шляхом генералізації (виділення основних понять) і логізації (установлення внутрішніх логічних зв'язків), що співвідносяться зі структурою знань. Виділення зі структури навчального матеріалу провідних знань дає змогу сконструювати «скелет» модуля [6, с. 749–760]. Провідні поняття виконують у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників роль організаторів знань.

Подібний підхід до мінімізації інформації називають принципом генералізації знань, який означає, що починати побудову змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників слід із виділення основних структур і понять та організувати навчальний матеріал у систему в логічному порядку конкретизацією основних понять. Попереднє ознайомлення з навчальною інформацією, яке поєднується з засвоєнням основних понять, дає змогу більш адекватно репрезентувати цю інформацію. Генералізація знань дає змогу забезпечити краще розуміння, оскільки породжує структуру, яка значно краще взаємодіє з новими знаннями, ніж окремі факти. Чим більше зв'язків нових знань з уже

існуючими в довгостроковій пам'яті може бути встановлено, тим глибше й ширше розуміння і засвоєння нового матеріалу.

До провідних понять у ході підвищення кваліфікації педагогічних працівників необхідно повертатися для того, щоб процес їхнього розвитку відбувався по спіралі, проходячи у своєму розвитку декілька етапів, рівнів. Ця поетапність є необхідною умовою для реалізації таких дидактичних принципів, як доступність і системність. Необхідно, щоб сприйняття нового не зводилося до якогось окремого акту, а було процесом, у якому курсисти розглядали б кожне нове явище чи предмет із різних боків, установлювали різноманіття зв'язків цього об'єкта з іншими, схожими чи відмінними.

Технологічний принцип генералізації знань проявляється у створенні тезаурусу – понятійного ядра, у якому повинні бути подані основні понятійні одиниці. Їх слід систематизувати за елементами наукового знання з певного модулю і подавати у вигляді переліку понять, які відображають віхи його змісту. База навчального модулю, що подана в такому вигляді, засвоюється курсистами як система знань, яка сприяє об'єктивізації методологічних знань, робить його предметом свідомого засвоєння. Тезаурус містить набір (список) понять, термінів із заданими смисловими зв'язками. Елементи, між якими встановлюються семантичні відповідності, є дескрипторами, які мають форму слів чи словосполучень. Перелік дескрипторів у тезаурусах може бути впорядкованим за алфавітним і систематичним принципом. Кожна словникова стаття тезауруса, окрім основного елемента, може містити посилання на інші дескриптори чи поняття, які знаходяться з цим дескриптором у співвідношенні з родовою, видовою, асоціативною, синонімічною або з іншою залежністю [6, с. 749–760].

З принципу генералізації знань виходить принцип взаємопов'язаності, логізації знань, який передбачає розгляд сукупності стійких зв'язків, що забезпечують цілісність об'єкта підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Логіка засвоєння підтверджує, що підвищення кваліфікації має відбуватися не за ізольованими, а узгодженими модулями. Те, що взаємопов'язане, легше вивчається і легше утримується. За модульної побудови курсів інтенсивного підвищення кваліфікації педагогічних працівників через установлення зв'язків між модулями, досягається належна науковість змісту, яка проявляється у чіткому викладі й логічно правильній послідовності і систематичності побудови системи внутрішніх взаємозв'язків.

До основного визначення методики внутрішньопредметного структурування відносять логічну структуру навчального матеріалу як сукупність стійких і впорядкованих логіко-дидактичних зв'язків між його елементами. Наявність логіко-дидактичного зв'язку між будь-якими двома елементами навчального матеріалу підвищення кваліфікації педагогічних працівників означає, що вивчення (засвоєння) одного елемента базується на знанні другого елемента, тобто потребує попереднього його засвоєння.

З технологічної точки зору внутрішньопредметне структурування підвищення кваліфікації педагогічних працівників може втілюватися у структурно-логічних схемах, тобто в зображенні за допомогою графів системи логіко-дидактичних зв'язків між елементами з провідного напрямку взаємозв'язків. Інформація акумулюється не лише в системі, а й під час упорядкування її функціональних частин та елементів. Чим чіткіша ієрархія логічної конструкції, тим вища її інформативність.

Роблячи висновок з цього теоретичного дослідження, зазначимо, що інноваційний рух, який набирає силу із запровадженням освітніх реформ, актуалізував проєктувальну діяльність у всіх структурних ланках системи освіти України. Проєктування неперервної педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу відіграє вирішальну роль у втіленні завдань реформування освіти України. Тому важливо, щоб проєктування теоретично обґрунтовувалося, щоб створити життєвий проєкт неперервної педагогічної освіти зі справжнім позитивним творчим професійно-

орієнтованим потенціалом, здатним змінити до кращого стан справ на практиці, слід розглядати філософію освіти як головну, системотворчу базу для наукового обґрунтування проекту і вироблення критеріїв оцінки процедури проектування у закладах неперервної освіти.

Важливо дотримуватися виділених принципів формування професійної компетентності педагогічних працівників, зокрема: а) цільового призначення інформаційного матеріалу; б) поєднання комплексних, інтегруючих і власних дидактичних цілей; в) повноти навчального матеріалу в модулі; г) відносної самостійності елементів модуля; д) реалізації зворотного зв'язку; е) оптимальної передачі інформаційних і методичних матеріалів; є) стиснення навчальної інформації у змістовому модулі; ж) генералізації знань; з) взаємопов'язаності, логізації знань. Використання виділених принципів у процесі неперервної педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу сприятиме глибокому і повному засвоєнню курсистами навчального матеріалу, стимулюватиме до творчості, розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності.

Список використаних джерел

1. Батечко Н. Г. Сучасні підходи до формування змісту підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. К. : ЕДЕЛЬВЕЙС, 2013. Вип. 4. С. 5–21.
2. Лебедик Л. В. Дидактичні принципи формування ІКТ-компетентностей майбутніх учителів математики у процесі фахової підготовки. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2017. Вип. 3(13). С. 215–219.
3. Лейко С. В., Стрельников В. Ю. Принципи формування математичної компетентності майбутніх інженерів-будівельників у процесі фахової підготовки. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. Вип. 14. С. 260–267.
4. Стрельников В. Ю. Філософія проектування випереджувальної післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : зб. наук. статей у 3-х ч. / За заг. ред. О. В. Зосименко, Г. Л. Єфремова. Суми, 2020. Ч. 1. С. 160–167. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/16837>
5. Юцявичене П. А. Создание модульных программ. *Советская педагогика*. 1990. № 2. С. 54–61.
6. Lebedyk L. Planning technologies for the preparation of high school teachers based in the experience of European countries : *Study of problems in modern science: new technologies in engineering, advanced management, efficiency of social institutions*. Monograph: edited by Shalapko Yuriy, Wyszowska Zofia, Musial Janusz, Paraska Olga. Bydgoszcz, Poland : University of Technology and Life Sciences, 2015. P. 749–760.
7. Lebedyk L. Professional competence of masters of pedagogics higher school. *Theory and Practice of Contemporary Management* : Materials of I International Scientific-Practical Conference, (Batumi, 17–18 October, 2014). Tbilisi, Universal, 2014. P. 292–296.

Леся ПЕТРЕНКО

Г. ВАЩЕНКО: ЗАГАРТУВАННЯ ВОЛІ І ХАРАКТЕРУ – ОСНОВНА МЕТА ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Серед визначних українських учених, педагогів, просвітителів, громадських діячів першої половини ХХ ст. гідне місце посідає Григорій Григорович Ващенко (1878 – 1967 рр.), видатний представник української культури, державний діяч, письменник,